

PRÍBEHMI K POZNANIU
Úspešní Rómovia

Milí priatelia,

radi by sme vám predstavili pätnásť zaujímavých ľudí z celého Slovenska, ktorí majú jedno spoločné. Sú mladí, majú za sebou veľmi veľa a nikde o sebe nehovoria. Ide o mladých úspešných Rómov, ktorí sa aj napriek ťažkým životným prekážkam dokázali presadiť a inšpirovať druhých. Aj preto si právom zaslúžia prívlastok Mladí rómski lídri. Ich cesta za úspechom nebola jednoduchá a bola o niečo dlhšia. Ani jeden z nich však svoju cestu za svojím snom nevzdal. Niektorí z nich dnes pracujú na školách, pôsobia v médiách, študujú na univerzitách a venujú sa umeniu.

Tento rok je pre Slovensko veľmi významný. Naše predsedníctvo v Rade Európskej únie nám dáva šancu ukázať, že aj v našej krajine žije veľa šikovných ľudí. Naším snom je, aby všetci mladí mali na Slovensku šancu na plnohodnotný život a aby mohli byť samými sebou. Nechceme sa nečinne prizerať, ako sa mladí ľudia s prekážkami, rútia do priepasti, ktorou je sociálne vylúčenie. Tým, že ich spoznáme aj my, môžeme spoločne hľadať riešenia a zastaviť ich vytlačanie na okraj spoločnosti skôr, ako sa tam dostanú.

Príbehy mladých úspešných Rómov sú tiež dôkazom toho, že možnosti ukázať naše schopnosti, sú predovšetkým o príležitostiach. Želáme si, aby mali všetci mladí ľudia na Slovensku - bez ohľadu na ich rasu, vierovyznanie, kultúru či sociálne a ekonomické podmienky – príležitostí čo najviac.

OBSAH

Adrián Sivák (19) TANEC JE PRE MŇA VŠETKO

6-7

Kamila Mitrášová (16) VIDÍM SA AKO HEREČKA S ÚSPEŠNOU KARIÉROU

8-9

Zuzana Mižigová (27) TÚŽIM DOSIAHNUŤ VIAC

10-11

Róbert Hanburgbadžo (22) AK NIEČO CHCEŠ, MUSÍŠ PRETO NIEČO UROBIŤ

12-13

Ivana Pištová (26) CHCEM POMÁHAŤ DEŤOMS POSTIHNUTÍM

14-15

Dávid Korčkovský (24) JE DÔLEŽITÉ UROBIŤ PRVÝ KROK

16-17

Zdenka Hangurbadžová (27) CHCEM ŽIŤ V MESTE

18-19

Janka Marcinová (17) ZAŽILA SOM ŠIKANU, NAJVIAC MI POMOHLI UČITELIA

20-21

Mária Peštová (18) CHCEM POMÁHAŤ DRUHÝM

22-23

Eduard Herák (32) VŠADE CHCEM VIDIEŤ UMENIE

24-25

Denisa Billa V OSADE MI VRAVIA, ŽE SOM GADŽOVKA

26-27

Janka Hangurbadžová (22) AK SA NEDÁ, TREBA HĽADAŤ CESTU

28-29

Koloman Hangurbadžo (24) V OSADÁCH ŽIJE VEĽA TALENTOV

30-31

Nikoleta Mitrášová (19) TAKMER SOM TO NEZVLÁDLA

32-33

Roland Oláh (17) ZO ŽIVOTA SI BERIEM TO NAJLEPŠIE

34-35

Adrián Sivák (19)

„NECÍTIM SA BYŤ INÝ, ALE VŽDY SA NÁJDU ĽUDIA, KTORÍ MI TO DAJÚ POCÍTIŤ.“

„V živote mi nič nechýba,“ hovorí skromne Adrián, ktorý pochádza z malej dedinky Varadka. Mladý úspešný tanečník už na základnej škole učil tancovať svojich spolužiakov. Od malička ho rodičia viedli k samostatnosti. Vie, že v živote človeka sú chvíle, kedy si musí poradiť sám. A to aj v situáciách, ktoré nie sú vždy jednoduché. S diskrimináciou sa prvýkrát stretol až v meste, keď mu spolutanečníci dali najavo, že je Róm. Adriána to však nikdy neodradilo. Ba práve naopak. „Necítim sa byť iný. Som taký istý ako ostatní a mojou snahou je prekonávať všetky nečakané prekážky,“ vraví pokojne. Adrián rád prepája ľudí a chce byť aktívnym Rómom, ktorý prispeje k tomu, aby ostatní Rómovia v spoločnosti nemuseli čeliť toľkým prekážkam ako dnes.

Rodičia ma učili samostatnosti

Volám sa Adrián. Milujem tanec, pretože je pre mňa všetkým. Cez neho vyjadrujem to, čo mi chýba i to, čo ma v živote naplňuje. Keď som bol malý, vždy som sa videl ako slávny tanečník. Ako 10-ročný som z našej dediny pravidelne cestoval autobusom do mesta, aby som mohol tancovať. Pamätám si, že som potom po tréningu takmer hodinu čakal na autobusovej stanici a ešte dlho cestoval domov. Boli obdobia, keď som sa neraz musel učiť aj v autobuse, aby som popri tanci stíhal aj školu. Narodil som sa v malej dedinke Varadka na východnom Slovensku, v ktorej žije asi 200 ľudí. Je v nej pekne a čisto. Veľa možností na uplatnenie v nej nie je a mnohí ľudia sem chodia skôr na chatu. Na jednej som toto leto aj pomáhal, aby som si privyrobil nejaké peniaze. Okrem rodičov mám ešte mladšieho brata. Rodičia ma vždy podporovali, ale len do istej miery. „Vidíš, na čom si. Musíš sa vedieť posúvať sám,“ neraz mi hovorili. Aj preto som sa snažil byť od malička samostatný.

Dali mi najavo, že som iný

Na základnú školu som chodil do susednej dediny do Nižnej Polianky. Už ako šesťročný som každé ráno sám nasadol na autobus, pretože rodičia museli pracovať. Učitelia nám v škole vždy hovorili, že sme všetci rovnakí a nikto nie je viac alebo menej. Nerobili sme medzi sebou žiadne rozdiely. To, že som Róm, mi paradoxne dali pocítiť neskôr pri tanci, ktorý milujem. Keď som sa začal venovať tancu, musel som cestovať do väčšieho mesta do Bardejova a tu som sa stretol aj s prvými prekážkami. Až v meste mi moji spolutanečníci z krúžku dali prvýkrát najavo, že som Róm. Bolo to veľmi nepríjemné a mával som dni, keď som chodil na tréningy s nechuťou. Neraz sa na mňa pozerali zvrchu. Sledovali, čo mám na sebe oblečené, či mám dosť peňazí a ako som prišiel na tréning, až kým ma lektorka nezačala dávať viac do popredia ako vzor pre ostatných.

Vystriedal som asi tri tanečné školy, pretože som sa stále hľadal. Od spoločenských tancov som sa dostal k moderným tancom a odtiaľ už bolo blízko k k hip-hopu, ktorému sa venujem dodnes. Tancovať som dokonca učil aj spolužiakov na základnej škole, keď ma o to požiadali samotní učitelia. To, že som Róm, vo mne stále rezonuje. Necítim sa byť iný, ale vždy sa nájdu ľudia, ktorí mi to dajú pocítiť. Neraz sa stane, že idem po ulici sám a niektorí ma minú s nemiestnou poznámkou. „Pozri, Cigán. Ide po meste a sám,“ poznamenajú. Je to čím ďalej, tým horšie. Naposledy ma v jednej kaviarni, kam som išiel so spolužiačkami, zastavili mladí chlapci s otázkou, že odkiaľ som a čo tam robím. Keď som sa s nimi začal rozprávať, zmenili na mňa názor. Vysvetlil som im, čo všetko mám za sebou a že sa chystám na vysokú školu. Zrazu sa otočili o 180 stupňov a začali sa správať inak.

Posúvam sa ďalej

Mrzí ma, že v našej spoločnosti neplatí rovnaký meter pre všetkých. Málokedy napríklad počuť o tom, v čom sme my Rómovia dobrí a v čom vynikáme. Znepokojuje ma to, pretože aj medzi nami je veľa úspešných ľudí. Bol by som radšej, keby ľudia hovorili na základe vlastných skúseností a nie na základe toho, čo čítajú alebo im to niekto podsúva. Popri tancovaní ma vždy veľmi bavilo učenie. Aj preto ma učitelia na základnej škole viedli k tomu, aby som išiel na gymnázium. Spočiatku som sa chcel venovať len a len tancu, ale môj učiteľ mi raz povedal jednu múdru vetu: „Na Slovensku sa tancom neuživíš.“ Dlhو som váhal. Napokon som si vybral gymnázium a dnes to nelutujem. Začiatky boli ťažké a veľmi som sa bál. Kým na škole v dedine nás bolo 60, na gymnázium nás bolo 600 a z toho len traja sme boli Rómovia. Dnes som vďačný za túto možnosť. Veľa som sa naučil a aj vďaka môjmu vzdelaniu ma ľudia vnímajú inak. V živote ma veľmi motivovala aj moja krstná mama tým, čo sa jej všetko podarilo dosiahnuť. Vyštudovala školu, našla si dobrú prácu a darí sa jej. Avšak, často sa cítim medzi ľuďmi sám. Tento rok sa mi začína nová životná etapa, pretože budem študovať na vysokej škole v Košiciach a čaká ma život na internáte. Bojím sa prvých dotykov. Najväčší strach mám azda z toho, že niečo by sa mohlo prihodiť môjmu otcovi, ktorý trpí hypertenziou, a tým pádom by som sa musel starať o svoju rodinu. Cítim za ňu veľkú zodpovednosť a neraz sa stane, že pomáham svojím príbuzným, keď ich treba niekam odviezť alebo niečo vybaviť.

Chceme viac

V živote sa vždy snažím o jedno - prekonávať všetky nečakané prekážky, nevzdávať sa a ísť si za svojím cieľom. Bez podpory mojej krstnej mamy, mojich rodičov a učiteľov na základnej škole by to bolo ťažké. Som vďačný aj Divým Makom, ktoré podporovali môj talent. Podarilo sa mi uspieť na celoslovenských tanečných súťažiach, kde sme často skončili na popredných miestach a teším sa, že budem študovať na vysokej škole. Zaujímam sa aj o rómsku problematiku, mám za sebou rôzne školenia v projekte Mladí rómski lídri. V budúcnosti by som chcel pracovať na tom, aby sme my Rómovia v živote nemali toľko prekážok. Chcem byť aktívny Róm a robiť v živote to, čo ma baví. Jedna z ciest je tiež ukazovať druhým, že nie sme o nič menej. Nie sme žiadnou príťažou pre spoločnosť a aj my sa dokážeme presadiť a byť úspešní. Ľuďom pomáham rád a rád ich navzájom prepájam vždy tam, kde je to potrebné. Je pre mňa dôležité robiť veci, ktoré majú zmysel a prinášajú mne i druhým radosť.

Kamila Mitrášová (16)

VERÍM, ŽE AJ PROSTREDNÍCTVOM SVOJICH SKÚSENOSTÍ BUDEM MÔČŤ MOTIVOVAŤ MLADÝCH RÓMOV, ABY PREKONÁVALI PREKÁŽKY.

Kamila vyrastala v zmiešanej dedinke Bystré a odmalička snívala o tom, že bude herečka. Učítelia si už v škole všimli jej recitačný talent a momentálne popri škole nakrúca film. Kamila si už na základnej škole prešla ťažkou skúsenosťou. Spolužiaci jej ako jedinému rómskemu dievčaťu v triede dávali najavo, že je Cigánka. „Keď sme v škole písali písomku, neraz sa mi smiali,“ spomína si. Kamila o sebe začala pochybovať. Jedného dňa prišla domov a predávkovala sa liekmi. Neprijemná skúsenosť v nej ostala a dodnes má strach, že by sa mohla prihodiť opäť. Študentka herectva sa však nevzdáva. Verí, že sa jej v živote splní všetko, po čom túži. Jej snom je hrať v divadle a stať sa slávnou herečkou. Teší ju, že má príležitosť rozvíjať svoj jedinečný talent. Práve cez svoje skúsenosti chce motivovať ďalších mladých Rómov, aby prekonávali prekážky, išli si za svojím cieľom a nikdy sa nenechali odradiť.

Mám rada umenie

Volám sa Kamila a pochádzam z dedinky Bystré. Mám to tam veľmi rada, ale nechcela by som v nej bývať navždy. Odmalička som sa túžila stať muzikálovou herečkou. Už v škole som veľa recitovala, chodila na rôzne súťaže a rada som sa predvádzala (smiech). Môj sen sa mi plní, keďže študujem herectvo v Košiciach veľmi sa mi to páči. Mám takú slabosť, že nie som príliš zodpovedný a trpezlivý človek. Mám veľmi rada umenie – rada čítam knihy, recitujem a ešte radšej hrám divadlo. Nedávno som dokonca začala nakrúcať cigánsky film, v ktorom hrám hlavnú postavu Cigánky, ktorá sa zamiluje do „gadža“. Je to taká typická téma, keď má dievča opletačky s mamkou, že ju za to nechce do rodiny a napokon sa radšej vráti k starému frajerovi Cigánovi, s ktorým bola odmalička.

Zažila som šikanu

Nie všetko bolo v mojom živote ideálne. Vyrastala som s rodičmi a s ďalšími piatimi súrodencami. Mnohí sa už osamostatnili, akurát jedna sestra ešte študuje na vysokej škole a brat si robí bakalárske štúdium. Pamätám si na jedno z mojich najťažších období, ktoré som prežila na základnej škole. V triede sme boli štyri rómske deti, lenže všetky sa postupne odsťahovali so svojimi rodinami do zahraničia. Odišli bývať do Anglicka, pretože tu nevedeli vyžiť a moja spolužiačka mala napríklad ešte osem ďalších súrodencov. Pre jej rodinu to bolo dosť ťažké a dnes sa majú oveľa lepšie.

V triede som ostala jediná Rómka a začala som sa cítiť veľmi sama. Dievčatá ma nechceli prijať do kolektívu. Dávali mi dokonca čoraz viac najavo, že som Cigánka. Keď sme napríklad písali písomku, vždy sa mi posmievali. „Ty si aj tak hlúpa a dostaneš päťku,“ kričali. Celé sa to začalo tým, že raz za mnou cez prestávku prišla skupina spolužiačok a začali mi nadávať do špinavých Cigánok. Dievčatá urážali nielen mňa, ale aj moju rodinu. Zakaždým sa mi vysmievali a raz to zašlo až k fyzickému útoku, keď ma jedna spolužiačka ťahala za vlasy. Najhoršie je, že som o sebe začala pochybovať a veriť tomu, že majú pravdu. Nevydržala som ten tlak. Jedného dňa som prišla domov, predávkovala som sa liekmi a pokúsila som sa o samovraždu.

Rada sa posúvam

Keď sa dnes na situáciu pozriem spätne, myslím si, že za tým všetkým bola závišť. Jedna moja spolužiačka mi mala za zlé, že nemôže chodiť recitovať na súťaže. Raz sme v mali školské kolo v recitovaní, ktoré som vyhrala a ona nepostúpila. Pomstila sa mi tak, že presvedčila ďalších spolužiakov v triede, aby boli proti mne. Bolo to pre mňa veľmi ťažké a ja som dostala jednu zo životných lekcií, ktorá ma naučila veľmi veľa. Preniesla som sa cez ňu vďaka mojej mame, mentorovi a kňazovi, ktorý ma naučili vážiť si život. Dnes viem, že ho máme len jeden. Možno už vtedy mal som mnou Boh nejaké plány a preto som tu musela ostať. Úprimne sa však bojím, že sa mi to v živote môže opäť prihodiť, že mi niekto bude chcieť ublížiť alebo bude rozhodovať o mojom živote.

Herectvo milujem a aj preto by som ho chcela ďalej študovať na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Vždy som bola súťaživá a išla som si za svojím. Netajím sa tým, že rada vyhrávam a darí sa mi dokonca aj v rôznych speváckych súťažiach. Rada ukazujem, čo viem a posúvam sa ďalej. Verím, že v živote sa mi splní všetko, po čom túžim. Viac ako po filme dokonca snívam o tom, že raz budem hrať v divadle. O to viac ma teší, že som dostala príležitosť rozvíjať svoj talent cez organizáciu Divé maky. Vďaka nej som sa dostala aj do programu Mladí rómski lídri. Verím, že aj prostredníctvom svojich skúseností budem môcť motivovať mladých Rómov, aby prekonávali prekážky, išli si za svojím cieľom a nikdy sa nenechali odradiť ľuďmi, ktorí im v živote nebudú chcieť dopriať.

Zuzana Mižigová (27)

„JE DÔLEŽITÉ, ABY NAŠE RÓMSKE DETI CHODILI DO ŠKOLY. CHCEM ICH VIESŤ K TOMU, ABY V BUDÚCNOSTI NEBOLI ODKÁZANÉ NA SOCIÁLNE DÁVKY A NESEDELI LEN TAK DOMA.“

Zuzana momentálne pracuje ako drôtikárka a dorába si maturitu. Po dlhšej prestávke, kedy ju zviedla mladícka nerozvážnosť, si stanovila priority. Vzdelanie je pre ňu dôležitejšie. Zuzana si hneď po škole vyskúšala, aké je to žiť v zahraničí a čo prináša život v meste. Aj dnes sa bojí predsudkov a toho, že si v budúcnosti nenájde prácu a že sa jej nepodarí osamostatniť sa. „Verím, že sa mi raz moje sny splnia a vrátim sa späť do mesta, kde budem mať viac možností. Túžim toho dosiahnuť viac.“

Nedokončená maturita

Volám sa Zuzana a pochádzam z Krížovej Vsi. Žijem v rómskej osade spolu s rodičmi a dvoma súrodencami. Vždy ma však lákal život mimo osady a kde-si v meste, kde má človek viac príležitostí. Po dlhšej prestávke si dorábam maturitu a venujem sa drôtikovaniu, čo mi pomáha, aby som mala na školu.

Moje detstvo bolo veľmi jednoduché. Pamätám si, že odmalička som chcela byť kaderníčka. Vždy ma bavilo robiť kamarátkam pekné účesy a hrať sa im s vlasmi. To sa mi aj splnilo. Chodila som na Súkromnú strednú odbornú školu do Kežmarku. Keď som si začala robiť maturitu, v poslednom ročníku ma namiesto školy začala viac lákať zábava a diskotéky. S kamarátkami sme si užívali život, zachutil nám alkohol a cigarety a škola začala byť na poslednom mieste. Dnes sa nemám veľmi čím chváliť, keďže maturitu som si stále nedokončila.

Chcela som sa osamostatniť

Po škole som sa chcela osamostatniť a začala som si hľadať prácu. Keď som sa spoznala so svojím priateľom, navrhol mi, aby sme spolu odišli do Česka. Riskli sme to. Život v rómskej osade je náročný a človek má túžbu zažiť aj

niečo iné a lepšie. Vyskúšala som si iný život a mala som možnosť spoznať, aké je to žiť v meste. Pracovala som v závode v Plzni a bola som tam spokojná, pretože som si mohla dopriať viac. Bol to iný život a páčilo sa mi to. V meste je oveľa krajšie a lepšie prostredia ako v uzavretej osade, kde stretávate stále tých istých ľudí. Keďže sme však neskôr s priateľom začali zarábať menej, rozhodli sme sa vrátiť naspäť.

Čakali ma ťažké chvíle

Po tom, ako sme sa vrátili na Slovensko, ma čakali ťažké chvíle. Chcela som mať prácu a usadiť sa, ale uvedomila som si, že nájsť si prácu u nás vôbec nie je jednoduché. Nedokázala som sa zamestnať, pretože na Slovensku sú stále predsudky voči Rómom. Na pohovore vám žiadny zo zamestnávateľov nepovie, že uprednostňuje radšej Nerómov. Takisto vám mnohí často potvrdia, že Róm dostáva oveľa náročnejšiu a špinavšiu robotu a sú na neho kladené oveľa väčšie požiadavky ako na Neróma. Napokon mi však veľmi pomohla riaditeľka Súkromnej strednej odbornej školy v Kežmarku, ktorá ma zamestnala v škole popri tom, ako si robím maturitu. V škole pracujem ako drôtikárka a často chodíme prezentovať svoje práce na remeselné trhy. Ľudia majú o ne veľký záujem a musím povedať, že sa nám veľmi darí.

Chcem motivovať deti

Občas ma ešte premkne strach, že sa mi nepodarí v živote dosiahnuť to, po čom túžim. Bojím sa, že príde nejaká prekážka a ja to vzdám. Chcela by som však dokázať, že aj ja ako Rómka mám na to, aby som sa posunula a tvorila život podľa seba. Momentálne som rada, že som sa vrátila späť na školu. Vzdelávanie a maturita sú teraz moje priority. Uvažujem tiež, že do budúcnosti by som sa rada venovala deťom alebo pracovala v oblasti zdravotníctva. Je podľa mňa dôležité, aby naše rómske deti chodili do školy. Chcem ich viesť k tomu, aby v budúcnosti neboli odkázané na sociálne dávky a nesedeli len tak doma. Ak sa budú v živote snažiť a niečo dosiahnu, budú si to vážiť a pozeráť sa na veci inak.

Verím, že sa mi raz moje sny splnia a že sa mi raz podarí dostať z osady, vrátim sa späť do mesta a mať viac možností, z ktorých si budem môcť vybrať to najlepšie pre seba. Túžim dosiahnuť viac.

„VŽDY SOM SA CHCEL DOSTAŤ Z OSADY, PRETOŽE NECHCEM, ABY RAZ MOJA RODINA ŽILA V PODMIENKACH, V AKÝCH SOM ŽIL JA.“

Róbert vyrastal v rómskej osade. Jeho mama ho vždy viedla k tomu, že ak chce niečo v živote dosiahnuť, musí preto niečo urobiť. Študent aplikovanej ekonómie dnes žije v Bratislave. Pracuje ako moderátor a reportér pre rómsku televíziu Gypsy Television a začal spolupracovať s RTVS a so slovenským a českým rozhlasom. Napriek všetkému, čo dosiahol, z neho ide pokora. „Ešte nič veľké som nedokázal, preto si nemôžem povedať, že som na seba hrdý;“ hovorí. Róbertova cesta bola náročná. V rodine chýbali peniaze a hrozilo, že aj napriek dobrým výsledkom nebude môcť študovať na gymnáziu. Aj preto si už koncom základnej školy privyrábal, ako mohol – chodil vykladať kamióny po nociach, pracoval na stavbách, kopal kanále – až zistil, že pre spoločnosť a Rómov môže urobiť viac, ak sa bude snažiť.

Bol som jednoduchý chlapec z osady

Volám sa Róbert a od svojich šiestich rokov som vyrastal v rómskej osade v Spišskom Hrhove (dedinka pri Levoči). Pamätám si, že sme v rodine mali neraz problémy a museli sme sa sťahovať od babky k babke. Doma to bolo všelijaké. Otec je dobrý človek, ale vždy mal problémy s alkoholom a rodičia sa kvôli tomu doma často hádali. Neskôr otec začal aj gamblovať. Nikdy sme nemali dosť peňazí a tak sme prichádzali aj o to málo, čo sme mali. Čím som bol starší, tým viac som si to uvedomoval. Odjakživa som cítil, že v osade nechcem stráviť celý svoj život. V tomto bola pre mňa najdôležitejšia moja mama, ktorá ma vždy usmerňovala a viedla k tomu, aby som sa učil. Občas ma aj zbila, keď som nechcel chodiť do školy alebo som mal zlé známky. Pochopil som však, že ak chcem odísť z osady, musím sa snažiť.

Vraj som ako „gadžo“

Moje detstvo bolo jednoduché, bol som obyčajný nezaujímavý rómsky chlapec z osady. Až na jednu vec. Moja mama pochádzala z Jelšavy a hovorila po slovensky. Kým v osade všetci hovorili po rómsky, boli sme jediná rodina, ktorá hovorila po slovensky. Aj to mi pomohlo, aby som v škole rýchlejšie zapadol a dokázal vyjadriť sám seba. Ako malý chlapec som bol samotár.

Nehrával som sa veľmi s rovesníkmi – ani v osade, ani v triede. Keď sme však hrali futbal, väčšinou som bol v mužstve s Nerómami. Mal som medzi nimi veľa kamarátov a preto ma aj niektorí Rómovia volali „raklo“ a vraveli, že sa robím ako „gadžo“. Akoby ma od seba odstrkovali, možno aj preto som nechcel byť s nimi. Nebral som to tragicky. Pochopil som, že najdôležitejšie je, aby človek pracoval sám na sebe a videl po sebe výsledky. V škole sa mi veľmi darilo a moja triedna učiteľka ma motivovala k tomu, aby študoval na gymnáziu v meste. Lenže doma nás bolo šiest a nemali sme peniaze. Vedel som, že strednú školu si budem musieť vybrať aj podľa našej situácie.

Pamätám si, ako prišli do módy satelity. Prišiel som zo školy a vždy som pozeral filmy. Rád som sledoval rómsky magazín a hovoril som si, že presne toto by som chcel robiť. Dnes, keď pracujem pre Gypsy Television a začal som spolupracovať s RTVS a slovenským a českým rozhlasom, som veľmi rád. Splnil som si svoj sen. Na druhej strane si myslím, že som ešte nič veľké nedokázal. Nie som v takej pozícii, aby som mohol povedať, že som na seba hrdý. Nie som. V živote som sa musel veľmi snažiť. Keďže moja rodina nemala dosť peňazí, chodil som na rôzne brigády, aby som si privyrobil. Vykladal som kamióny po nociach, chodil som do Viedne, kopal som kanále. Vždy som si našiel brigádu alebo fušku v dedine. Naučil som sa vážiť si zarobené peniaze a hoci to nebolo jednoduché, necítim ľútosť.

Vždy som chcel odísť z osady

Hoci som bol v škole dobrý, uvedomoval som si, že nebudem môcť študovať na gymnáziu. Moja rodina nemala peniaze ani na základné veci ako cestovné alebo internet, ktorý som potreboval k štúdiu. Raz sa môj otec nejakým zázrakom skontaktoval s ľuďmi z RED Fundu, či by ma vedeli finančne podporiť. Mal som veľké šťastie. Vďaka nim som mohol vyštudovať na gymnáziu, čo mi dopomohlo aj k štúdiu na vysokej škole.

Na gymnáziu som bol jediný Róm a aj keď ma ľudia v škole brali, často som sa stretával s diskrimináciou a rasizmom. Na východnom Slovensku je veľmi rozšírený a veľakrát som rozmýšľal, či má vôbec význam študovať, byť snaživý alebo sa radšej vzdať. Lenže vždy ma to ťahalo do hlavného mesta, kde sa všetko odohráva. Chcel som byť v strede diania, študovať ekonómiu a to sa mi napokon aj podarilo. Bratislavu mám rád. Vďaka svojej práci som spoznal veľa zaujímavých ľudí. Stále potrebujem nejakú aktivitu a môžem takto pomáhať aj ostatným Rómom. Hoci ma prvýkrát do Gypsy Television nezobrali, po príchode do Bratislavy som sa im ozval opäť. Môj súčasný šéf a známy reportér Jozef Šivák sa ma ujal a pomalými krokmi ma začal zaučať, ako sa pracuje s kamerou, na čo sa pýtať, ako rozmýšľať a onedlho som bol schopný robiť vlastné reportáže. Zrazu sa mi otvorili mnohé dvere. Písal som už aj pre denník SME, bol som na kanadskej a americkej ambasáde a pracoval som aj na úrade splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Pamätám si veľmi dobre časy, keď som nemal nič. Spolužiaci už mali najnovšie typy mobilných telefónov a ja som ani nevedel, čo je to telefón. Nemal som doma ani len počítač a oni chodili do školy s notebookmi. Nikdy som preto neplakal, ani nebol smutný. Vždy som sa držal toho, čo ma mama naučila: „Ak niečo chceš, niečo pre to urob.“

Chcem sa živiť tým, čo viem najlepšie

Odkedy som v Bratislave, hradím si všetko sám. Dostal som štipendium a pracujem. Od rodičov som nedostal žiadne peniaze. Mojm cieľom je dokončiť školu a uvidím, čo bude potom. Nerád plánujem svoju budúcnosť. Nikdy mi to nevychádzalo. Vždy som sa chcel dostať z osady, pretože nechcem, aby raz moja rodina žila v podmienkach, v akých som žil ja. Keď sa mi to podarí a budem vedieť zabezpečiť svoju vlastnú rodinu, tak si poviem, že sa mi splnil sen. Vždy som si vravel: „Buď takým človekom, aby si bol sám so sebou spokojný. Spokojnosť nepríde vtedy, keď všetko máš a nerobíš nič. Je o tom, že robíš veci, ktoré máš rád.“ Kedysi som rozbíjal kamene, chodil som kopať kade-tade. Dnes viem, že sa to dá aj inak a že môžem naplno využívať svoj potenciál.

Ivana Pištová (26)

JE DÔLEŽITÉ, ABY MLADÍ VYŠLI Z PROSTREDIA OSADY, ABY SA ROZPRÁVALI AJ S ĽUĎMI MIMO NEJ A DOKÁZALI SA PRISPÔSOBIŤ.

Ivana je osobná asistentka, ktorá pomáha nepočujúcej študentke. Hoci sa vyučila za kaderníčku, stanovila si vyššie ciele. Jej snom je vyštudovať vysokú školu a venovať sa deťom s hendikepom, ktoré potrebujú pomoc. Ivana však mala aj ťažké obdobie. Po škole si nedokončila maturitu a odišla pracovať do Česka, kde časom otehotnela. Popri výchove dieťaťa si zaumienila, že dokončí maturitu a tak sa aj stalo. Dnes je hrdou majiteľkou vodičského preukazu a je šťastná, že má zmysluplnú prácu.

Z Česka späť domov

Volám sa Ivana, som Rómka a som na seba pyšná. Pochádzam z malej dedinky Rakúsy a tu je môj domov. Moji rodičia ma vždy viedli k tomu, aby som sa vzdelávala. Odmalička som chcela byť kaderníčka a to sa mi aj podarilo. Študovala som na Súkromnej strednej odbornej škole v Kežmarku a bola som najlepšia v triede. Získala som výučný list a po škole som išla pracovať do Česka. Pracovala som vo výrobnjej firme a neskôr ako predavačka. V Česku som si našla priateľa a začali sme spolu žiť. Lenže, zrazu som nečakane otehotnela a z práce som časom musela odísť. Vždy som chcela dieťa, ale najprv som si chcela zarobiť peniaze a dorobiť si maturitu.

Som na seba pyšná

S priateľom sme sa vrátili do Rakúsov. Bývame teraz všetci spolu v dome s rodičmi a mojimi dvomi bratmi. V čase, keď sa mi narodilo dieťa, na škole otvárali prvý maturitný ročník. Išla som za riaditeľkou školy, či by som si mohla urobiť maturitu a ona súhlasila. Bolo to pre mňa veľmi ťažké, pretože moja dcéra nemala ešte ani pol roka. Kým som chodila do školy, Laura bola doma s mamou. Mama mi veľmi pomohla, pretože priateľ tiež pracuje. Vždy som si hovorila, že hoci je to veľmi náročné, musím to vydržať. Napokon som to zvládla a dnes mám maturitu i vodičský preukaz. Som za to na seba pyšná.

Teším sa, že mám prácu, ktorú mám veľmi rada. Po maturite som už ostala na Súkromnej strednej odbornej škole v Kežmarku, kde pracujem ako osobná asistentka. Pomáham jednej nepočujúcej študentke, ktorá sa učí za krajčírku. Lenka žije v rómskej osade, rodičia jej zomreli a stará sa o ňu sestra. Jej bariérou je jazyk, pretože nepozná posunkovú reč. Mojou úlohou je na ňu v škole dohliadať, vysvetľovať jej veci v rómskom jazyku a vypravadiť ju po škole na autobus. Lenka má 17 rokov, niektoré slová našťastie dokáže odčítavať z pier, vie však len po rómsky. Nejde jej dobre písanie, tak jej pomáhame ako sa len dá. Je veľmi šikovná a rozumná. Čo jej ukážem, to jej ide. Vysvetlila som jej, že čím viac bude chodiť do školy, tým viac jej to pomôže. To, že ju vzali do školy s hendikepom je pre ňu len prínos, hoci to má veľmi ťažké.

Šetrím, aby som mohla študovať

Deti a mladých mám rada a chcem s nimi pracovať aj v budúcnosti. Aj preto uvažujem nad štúdiom na vysokej škole. Rada by som študovala špeciálnu pedagogiku. Chcela by som sa venovať deťom s hendikepom, pretože to majú v živote ťažké a treba im veľmi pomáhať. Strihanie mi trocha chýba, ale venujem sa mu vo voľnom čase. Je to môj koníček a táto práca mi dáva väčší zmysel.

Rakúsy mám rada. Necítim potrebu odtiaľto odchádzať. Možno by som raz chcela žiť v meste, kde je viac príležitostí. Neženiem sa však za ničím. Budem šťastná, ak budem pokoje s mojou rodinou v našom vlastnom dome a budeme mať zmysluplnú prácu. To je pre mňa nesmierne dôležité. V živote som už prekonala veľa vecí. Niekedy sa bojím, že nebudem mať prácu, ale skúsenosti, ktoré som získala, ma veľa naučili. Aj preto verím, že keď si našetrím, budem môcť študovať na vysokej škole. Je to môj veľký sen.

My Rómovia to máme ťažké. Chcem však motivovať mladých, aby si išli za svojimi snami. Naším najväčším problémom je hovoriť nahlas, vyjadriť sa, komunikovať. My sa často vyjadrujeme inak – cez pocity a umenie. Možno tomuto sa musíme učiť viac. A najmä sa nebáť vykročiť a niečo druhým zo seba ukázať. Je dôležité, aby mladí vyšli z prostredia osady, aby sa rozprávali s ľuďmi aj mimo nej a dokázali sa prispôbiť. Ak veci zvládli iní, musíme ich zvládnuť predsa aj my.

Dávid Korčkovský (24)

„NIKDY SOM SI NEVEDEL PREDSTAVIŤ, ŽE SKONČÍM NA ÚRADE PRÁCE ALEBO ŽE STRÁVIM SVOJ ŽIVOT OBYČAJNÝM PREŽÍVANÍM.“

V živote človeka veľmi závisí, do akej rodiny sa narodí. „Ja som mal šťastie,“ hovorí Dávid, ktorý pochádza z rómskej osady v Starej Ľubovni. V osade si ako prvý urobil maturitu a vyštudoval vysokú školu aj napriek tomu, že ho od nej starší Rómovia odhovárali. „Vydržíš rok a vrátiš sa späť,“ hovorili mu. Stal sa však opak. Dávid, ktorý sa vždy túžil stať policajtom, napokon vyštudoval sociálnu prácu a zavialo ho inam. Dnes je tuteurom mladých Rómov v organizácii ETP Slovensko, kde vedie aj čitateľský a fotografický krúžok. Mladých učí, aké je dôležité v živote prekonať strach, urobiť prvý krok a zotrvať. Dávidovou veľkou inšpiráciou bol dedo, ktorý kedysi pracoval v osade ako sociálny pracovník. Aj preto dnes pomáha tam, kde je ho treba najviac – rómskym deťom a mladým. Jeho túžbou je, aby sa za niekoľko rokov stali z mladej rómskej generácie úspešní ľudia na Slovensku.

Mal som šťastie

Volám sa Dávid a mám veľký sen. Chcel by som, aby sme o 20 rokov mali na Slovensku medzi Rómami výborných bankárov, učiteľov, právnikov a lekárov. Rád by som pomáhal ľuďom žijúcim v osadách, aby to tam už nevyzeralo tak, ako to vyzerá dnes. Myslím si, že v živote človeka veľmi závisí, do akej rodiny sa narodí a ja som mal šťastie. Vyrastal som a žijem v rómskej osade, ktorá sa nachádza v miestnej časti Podsadek v Starej Ľubovni. Moja rodina nikdy nemusela riešiť nedostatok peňazí a nikdy nám nechýbalo na chleba. U nás je to však iné. Za bohatstvo tu považujeme to, čo má každá priemerná rodina na Slovensku. V našej osade žije asi 1300 obyvateľov, ale mrzí ma, že vždy bola na okraji záujmu mesta. Na druhej strane nie všetky osady na Slovensku sú rovnaké. V našej je normálny život, ale štyri kilometre od nás už ľudia bývajú v dreveniciach a v chudobe.

Začiatky bývajú ťažké

Mal som veľmi jednoduché detstvo. Mám ďalších štyroch súrodencov a som medzi nimi najstarší. Chodil som na rómsku základnú školu a pamätám si, ako sa so mnou moja mama často učila. Na strednej škole sme boli iba dvaja Rómovia – ja a moja sesternica. Viem, že keď som išiel na strednú, mal som veľký strach, ako sa so mnou budú baviť spolužiaci a či ma budú brať medzi seba. Mnohí z nich pochádzali z dedín, kde Rómom veľmi nemusia. Dokonca tam Rómovia nechodia ani do krčiem. Našťastie, nikdy som nezažil diskrimináciu a časom som zistil, že všetky strachy sú len v mojej hlave. Doteraz mám s mnohými z nich pekné vzťahy. Bolo to však pre mňa náročné – vyjsť zrazu z rómskeho prostredia a žiť v novom svete.

Na základnej škole som patril medzi najlepších a zrazu bolo všetko inak. Báľ som sa, že nebudem taký dobrý ako moji spolužiaci, ale napokon sa môj strach ukázal ako neopodstatnený. V škole som si počínal vynikajúco. Na zmenu ma pripravovali aj učitelia a za to som im dodnes vďačný. Vedel som, že mi chýba sebedomie a veriť si v živote je veľmi dôležité. Veľmi ma podporovali aj moji rodičia, ktorí vždy chceli, aby som sa rozvíjal. Väčšina Rómov nepúšťa svoje deti do škôl, ktoré sú ďaleko. Mama sa síce o mňa tiež bála, ale som rád, že mi dovolila študovať.

Od sna o policajtom k sociálnej práci

Od malička som chcel byť policajtom a od svojich trinástich rokov som bol dobrovoľníkom v našom komunitnom centre. Nikdy som si nevedel predstaviť, že skončím na úrade práce alebo že strávim svoj život len obyčajným prežívaním. Vždy som sníval o tom, že mu musím dať hlbší zmysel, aby keď raz odtiaľto odídem, po mne aj niečo zostalo. Po tom, čo sa odohral masaker v Devínskej Novej Vsi v Bratislave, kedy muž postrelil svojich susedov a ďalších ľudí na ulici, sa moja mama o mňa začala veľmi báť a nesúhlasila s tým, aby som išiel do Bratislavy. Policajtom som sa napokon nestal, ale vyštudoval som sociálnu prácu.

Vždy som vedel, že chcem pracovať s Rómami a pomáhať im, čo sa mi aj podarilo. V živote ma ovplyvnil môj dedko, ktorý bol kedysi sociálnym pracovníkom a práve u neho som začal vidieť zmysel tejto práce. Vyštudoval som vysokú školu v Ružomberku v odbore sociálna práca a momentálne pracujem pre organizáciu ETP Slovensko, kde pracujem ako koordinátor online mentoringu. Popri tom som aj tátorom pre mladých Rómov a vediem čitateľský a fotografický krúžok. Fotografia ma veľmi baví a spoločne s mladými radi zachytávame život v osade. Vyšla nám už dokonca druhá kniha Fotky zo života a príbehy ľudí. Považujem za veľmi dôležité pomáhať ľuďom v osade. Demografická krivka neustále rastie a je dôležité s nimi pracovať.

Teší ma inšpirovať druhých

To, že som vyštudoval vysokú školu považujem za úspech. Veľa mladých ľudí ma v osade považuje za svoj vzor a to ma teší. Aj vďaka tomu viem, že moje štúdium malo zmysel a motivuje ďalších, aby kráčali podobnou cestou. Počas dňa často lietam a mám na starosti rôzne aktivity v Starej Ľubovni i v Košiciach. Túžim naďalej profesionálne rásť. V budúcnosti by som sa aj rád angažoval v politike, pretože v našej mestskej časti stále nemáme rómskeho poslanca, ktorý by obhajoval naše záujmy. Keď hovorím s našimi ľuďmi, často sa boja niečo urobiť, pretože sú Rómovia. Keď som začal študovať na strednej škole, mnohí ma odhovárali: „Uvidíš, budeš chodiť rok a skončíš. Nemá to žiadny zmysel, pretože bieli ťa aj tak nebudú brať medzi seba.“

Zrazu som zmaturoval a mám za sebou vysokú školu. Z našej osady som mal prvý maturitu a som jediný, ktorý vyštudoval univerzitu s titulom magister. Myslím si, že sa oplatí snívať a nevzdávať sa. Niekedy stačí urobiť prvý krok a prekonať strach a úspech sa časom dostaví. Nechcem žiť zbytočne, len tak zo dňa na deň. Verím, že som tu preto, aby som využil to, v čom som dobrý. Neľutujem, že som sa nestal policajtom, pretože viem, že aj takýmto spôsobom môžem pomáhať druhým a byť prospešný. A možno presne takto to malo byť.

Zdenka Hangurbadžová (27)

„VĎAKA RIADITEĽKE ŠKOLY SOM SA MOHLA VRÁTIŤ A DOSTALA SOM MOŽNOSŤ PRACOVAŤ. INAK BY SME TO DOMA MALI NÁROČNÉ.“

Zdenka študovala za kaderníčku, no maturitu si nedokončila. Dnes to ľutuje. Pochopila, že ak sa chce vymaniť z osady a mať lepší život, vzdelanie je dôležité. Zdenkiným najťažším obdobím bolo, keď sa jej predčasne narodil syn Adam a zistili, že trpí diagnózou hydrocefalus. Adam nehovorí a nechodí ako ostatné deti a Zdenka sa musí starať o rodinu. Dostala šancu na Súkromnej strednej odbornej škole v Kežmarku, kde sa venuje drôtikovaniu a ako pracovná asistentka vedie deti k remeslu. Jej snom je sa raz vymaniť z prostredia osady a začať nový život v meste. Mať dobrú prácu, vlastný byt a žiť ako normálna rodina.

Ked' si ľudia pomáhajú

Volám sa Zdenka a pochádzam z Krížovej Vsi. Je to taká malá nudná a ničím nezaujímavá dedinka blízko Kežmarku. Raz by som našu osadu chcela vymeniť za veľké mesto. Viem však, že pre nás Rómov je ťažké si nájsť prácu a usadiť sa medzi Nerómami. Najmä kvôli vzdelaniu. Moja životná cesta sa začala meniť po tom, ako som spoznala Anetu Jurgovianovú, riaditeľku Strednej súkromnej odbornej školy v Kežmarku. Na škole som sa učila za kaderníčku, urobila som si výučný list. Maturitu som však nedokončila. Našla som si totiž priateľa, ktorý bol žiarlivý a nechcel ma púšťať do školy. Keďže som sa nechcela hádať a mať doma problémy, prestala som chodiť do školy. Dnes to ľutujem.

Nejaké obdobie som pracovala v Plzni a potom v Galante. Neskôr som otehotnela. S mojím synom prišlo aj veľmi ťažké obdobie, pretože sa nám narodil predčasne. Adam vážil len 1000 gramov, meral 37 centimetrov a od narodenia bojoval o život. Lekári mu dávali veľmi malé šance a my sme prvé tri mesiace len čakali na telefonát, či to prežije. Najťažšie bolo prekonať jeho operáciu a čakať. Adam má dnes tri roky a trpí vážnou diagnózou hydrocefalus. Veľmi mi pomáhala mama i manžel a pomaly sme sa so synovou diagnózou všetci zmierili.

Vrátila som sa do školy

Vďaka riaditeľke školy som sa mohla vrátiť a dostala som aj možnosť pracovať. Inak by sme to mali doma náročné. Manžel nepracuje a ja som poberala len rodičovský príspevok. Momentálne sa venujem drôtikovaniu a vyrábam remeselné výrobky. Chodíme po rôznych festivaloch, kde predstavujeme naše práce a tešíme sa, že zo strany ľudí je o nich veľký záujem. Na škole pracujem ako pracovná asistentka, pomáham deťom a učím ich, ako sa dá pracovať s drôtom a čo všetko sa s ním dá z neho vyrobiť. V ďalších rokoch by som si rada dokončila maturitu. Keďže som vyštudovaná kadernička, chcem ísť ďalej touto cestou. Láka ma najmä vlasový dizajn.

Najviac zo všetkého, po čom túžim je, aby bol Adam zdravý a aby mohol chodiť ako ostatné deti. Chcem ho vidieť rásť, ako sa hrá a ako ma volá: „Mama.“ Viem, že zdravie človeka je v živote najdôležitejšie a to ostatné príde. Chcem si nájsť dobrú prácu, usadiť sa, mať dost peňazí, aby sme žili ako normálna rodina.

Musíme sa posúvať ďalej

Život v rómskej osade je náročný. Manžel dva roky žil a pracoval v Bratislave. Nebol by problém tam ísť opäť, ale nechcem so svojou rodinou žiť na bytovni. Aj v tomto sa musíme my Rómovia posúvať ďalej. Je dôležité, aby si mladí Rómovia dokončili školy. Je to pre nás ťažšie, pretože sme často diskriminovaní. Nemôžeme si nájsť lepšiu prácu a vzdelávať sa, v podmienkach osád a našej odlúčenosti od miest je to oveľa náročnejšie. Naším deťom tiež často chýba podpora zo strany rodiny a sú často odrádzané komunitou, aby sa rozvíjali. Mojim snom je, aby sme neboli len menšina. Na Slovensku máme veľa nerómskych lekárov, učiteľov a úspešných ľudí. Ale takých máme veľa aj medzi Rómami, len je nás stále menej. Bola by som rada, keby sa veci diali spravodlivo a každý mal rovnakú šancu a štartovaciu pozíciu.

ZAŽILA SOM ŠIKANU,
NAJVIAC MI
POMOHLI UČITELIA

Janka Marcinová (17)

„V ŽIVOTE MI NAJVIAC CHÝBAJÚ DOBRÍ PRIATELIA, KTORÍ BY STÁLI PRI MNE A NEODCUDZOVALI MA ZA TO, ŽE SOM RÓMKA.“

Janka si ako dieťa prežila veľmi ťažké obdobie. Má za sebou niekoľko rokov šikany zo strany spolužiakov, ktorí sa jej vysmievali, že je tučná Rómka. „Už nedokážem dôverovať ľuďom a viem, že budem musieť neraz prekonať svoj strach. Bojím sa, že ma spoločnosť neprijme a že ma ľudia budú stále odcudzovať,“ hovorí. Študentka gymnázia sníva o tom, že sa stane učiteľkou, aby deťom a mladým mohla odovzdať všetko to, čo dostala od svojich mentorov na základnej škole.

Rada dávam veci na prvý pokus

Volám sa Jana a som z Vranova nad Topľou. Žijem v malom meste na východnom Slovensku a študujem na gymnáziu. Veľmi rada sa učím. Vždy, keď máme v škole test, vymením diskotéku a zábavu za štúdium. Radšej ostane doma akoby som sa mala trápiť, že dostanem zlú známku. Rada dávam veci na prvý pokus.

Moje detstvo bolo veľmi pekné. Ako dieťa som vyrastala s rodičmi a starými rodičmi a v tom istom paneláku dokonca bývali aj moje sesternice. Boli sme ako jedna veľká rodina. Popritom som odmalička snívala o tom, že sa raz zo mňa stane učiteľka. Mojm snom je učiť deti slovenský alebo nemecký jazyk. Táto predstava ma sprevádza už od základnej školy, kde som mala šťastie na výborných učiteľov. Nemala som však šťastie na dobrých spolužiakov. Práve na základnú školu sa viaže jedno z mojich najťažších období v živote, kedy som zažila šikanu. Spolužiaci sa mi často vysmievali, že som tučná Cigánka. V triede som nemala žiadnu kamarátku a cítila som sa veľmi sama. Ako dieťa som to veľmi ťažko znášala.

Volali ma „čarnuľa“

Aj napriek problémom v škole som sa vždy snažila mať dobré známky. Učitelia ma mali radi a podporovali ma. Myslím si, že práve to vadilo niektorým

mojim spolužiakom. Deti mi neraz robili zle, fotili si ma, publikovali moje fotky na Facebooku a komentovali ma. Často ma volali „čar-nula“ a ja som vždy ostala ticho, lebo som sa bála niečo povedať. O tom, že ma v škole spolužiaci šikanujú, moji rodičia nič netušili. Povedala som im to len nedávno, pretože som sa veľmi hanbila a bála som sa ich reakcie. Pamätám si, ako som jednu zimu rapídne schudla 20 kilogramov. Všetci si to všimli a raz, keď som sa v škole veľmi rozplakala, to začala riešiť triedna učiteľka. Všetky dievčatá, ktoré ma ponižovali, zobrala do riaditeľne, kde sa ma riaditeľka zastala. Videla, že sa v škole snažím, mám dobré výsledky a že mi spolužiacky ubližujú neprávo. Napokon za šikanu dostali zníženú známku zo správania.

Nedokážem veriť ľuďom

Keď som raz kamarátke z vedľajšej triedy spomenula, že chcem prestúpiť na inú školu, vyhradila to učiteľom. Jeden z nich vtedy za mnou prišiel a povedal: „Viem, aké je to pre teba ťažké, ale skús to vydržať.“ Spolu s ostatnými učiteľmi ma vždy podporoval a stál pri mne. Aj im dnes vďačím za to, že študujem na gymnáziu. Táto trpká skúsenosť však vo mne niečo zanechala – nedokážem veriť ľuďom. Navyše, tí istí spolužiaci sú so mnou aj v triede na gymnáziu. Často som sama a dokonca aj v lavici sedím sama.

Sú chvíle, keď ma premkne strach a bojím sa, či sa to všetko nevráti. V živote mi najviac chýbajú dobrí priatelia, ktorí by pri mne stáli a neodcudzovali ma za to, že som Rómka. Chýba mi blízke priateľstvo s niekým, kto by ma skutočne bral takú, aká som. To, čo som ako dieťa zažila, neprajem nikomu. Ako učiteľka by som však dar mojich mentorov raz chcela odovzdať a vrátiť ďalším deťom. Viem, že na ceste za svojim snom budem ešte musieť prekonať neraz svoj strach. Bojím sa sklamaní a pádov. Bojím sa, že ma spoločnosť neprijme a že ma ľudia budú stále odcudzovať za to, že som Rómka. Momentálne pôsobím v programe Mladí rómski lídri a aj vďaka Divým makom sa učím, ako sa nevzdávať a ísť si za svojimi snami. Nech je to akékoľvek ťažké, pracujem na tom, aby sa zo mňa stala mladá líderka, ktorá raz bude pomáhať rómskym deťom. Mojou snahou ich bude motivovať a ukázať im, že aj keď sú v našich životoch ťažšie situácie, oplatí sa vždy bojovať a vytrvať do konca.

Mária Peštová (18)

„MOJOU TÚŽBOU JE POMÁHAŤ DRUHÝM, MAŤ STRECHU NAD HLAVOU A MAŤ VŽDY MOŽNOSŤ NA SEBE PRACOVAŤ.“

Mária pochádza z východného Slovenska a odmalička narážala na neľahké lekcie, ktoré skúšali jej vytrvalosť a silu. „Moji rodičia ma naučili, že nemôžem mať v živote všetko, čo chcem,“ hovorí. Aj napriek prekážkam, ktoré zažila so spolužiakmi v škole alebo neskôr s učiteľkou, si však ide za svojím. Jej snom je pomáhať druhým a liečiť – či už dušu alebo telo, pre Máriu je dôležité, aby bola pre ľudí prínosom. Sama si zažila obdobia, keď potrebovala pomoc a bola na mnohé veci sama. Teraz chce robiť presný opak, aby druhí nikdy necítili samotu a strach.

Rodičia ma posúvajú ďalej

Volám sa Mária a som z dedinky Bystré pri Vranove nad Topľou. Mám veľký sen. Žijem vo Francúzsku, možno v Paríži a vidím sa vo vlastnej ambulancii ako psychologička, kde pomáham druhým ľuďom. Mám vodičský preukaz, auto, veľký dom a úžasnú rodinu. Pomáham pritom v rôznych organizáciách a venujem sa charite. Mám dokonca vlastnú organizáciu, ktorá pomáha Rómom aj Nerómom a som šťastná.

Študujem na strednej zdravotníckej škole v Prešove a po jej skončení by som chcela skúsiť psychológiu alebo odbor ošetrovateľstvo. Mala som pekné detstvo. Rodičia ma naučili, že nemôžem mať v živote všetko, na čo si zmyslím. Na školu sa mi však neviažu pekné spomienky. V triede sme mali spolužiačku, ktorej sa stále strácali veci. Keďže sme v nej boli dve Rómky, často ma spolužiaci obviňovali, že ich kradnem ja. Neraz mi nadávali. Moji rodičia často nemali peniaze na drahšie školské výlety, takže sa niekedy stalo, že som ostala v škole. Ani učitelia ma veľmi nepodporovali. Ani napriek tomu, že som sa vždy snažila, chodila som súťažne plávať, recitovať a hrávala som divadlo. Vždy ma k tomu motivovali moji rodičia a podporovali ma, aby som si išla za svojím. Nechcú totiž, aby som skončila ako oni. Neurobili si totiž školu a teraz sú obaja nezamestnaní.

Samé problémy

V škole sa mi veľmi darí, ale začala som mať problémy s jednou učiteľkou. Mala ma vždy veľmi rada, raz som ju veľmi sklamala a odvtedy som jej trňom v oku. Vždy, keď máme spolu hodiny, má so mnou nejaký problém. A to aj napriek tomu, že učenie mi v škole ide dobre. Raz ma dokonca na konci školského roka, kedy sa už neučilo, nechcela pustiť na školenie mladých lídrov. Hrozila mi, že budem musieť robiť komisionálne skúšky. Chýbal mi totiž jeden deň praxe kvôli tomu, že som si robila vodičský preukaz. Aj keď sme sa dohodli, že si to nahradím po školení, realita bola úplne iná. Namiesto vysvedčenia na konci školského roka som dostala pokarhanie od riaditeľa a komisionálne skúšky. Mrzí ma, že učiteľka ani škola nevidí, že konečne aj Róm robí pre tento svet niečo dobré. Navyše, učiteľka mi to oznámila pred všetkými v triede, čím ma veľmi zahanbila.

Cítim sa iná – len preto, že som Rómka

V živote cítim istú diskrimináciu kvôli tomu, že som Rómka. Neraz sa stalo, že sme v škole riešili nejakú tému a keď prišlo k Rómom, vždy to voči nám vyznelo negatívne. Hoci mi spolužiaci raveli, že ja taká nie som, nemohla som to brať inak. Aj v našom meste sa nájdu ľudia, ktorí majú niečo proti Rómom. Sú to väčšinou muži, ktorí sú nešťastní a väčšinou niekde postávajú a pijú. Občas sa stane, že sme veselá partia, tešíme sa a spievame si a príde nejaký chlap, ktorý do nás podryva, aby vyvolal hádku. Už som si v živote zvykla, že každý deň ma čaká nejaká skúška, ktorú treba prekonať. Aj preto som vďačná za to, že mám rodinu, ktorá ma miluje a že máme čo jesť. Samozrejme, nie všetci sú zlí a veľmi závisí od ľudí, ale mne to vadí a rada by som to zmenila. Najradšej by som nahlas povedala pred celou dedinou, že aj Rómovia na sebe tvrdo pracujú a nech neodcudzujú druhých len pre farbu pleti. Už som takmer dospelá, no stále mám niekedy strach vyjsť vonku aj kvôli nepríjemným ľuďom, ktorí nie sú šťastní sami so sebou.

Nechcem nikdy padnúť

V živote občas dostanem strach. Najväčší mám azda z toho, že raz padnem tak, že nebudem schopná vstať, lebo už nebudem mať silu. Bojím sa, že raz, aj keď bude okolo mňa tisíc ľudí, sa nebudem vládať postaviť. V živote chcem dostať šancu niečo dokázať vo svojom obore. Ak nevyjde psychológia, skúsím ošetrovatelstvo. Určite nechcem skončiť ako čašníčka niekde v bare. Mojou túžbou je pomáhať druhým, mať strechu nad hlavou a mať vždy možnosť na sebe pracovať.

Vďaka projektu Mladí rómski lídri som zistila, že je veľa mladých Rómov, ktorí potrebujú našu podporu. Mnohí majú nadanie a talent na mnohé veci, ale chýba im zázemie a ľudia, ktorí by ich posúvali vpred. Aj im chcem pomáhať. Je dôležité byť silný a nestrácať rovnováhu. Vôľa a chuť na sebe pracovať by mali byť vždy silnejšie. Človek by sa nikdy nemal vzdávať. Ani vtedy, keď pred ním stojí najväčší problém. Dôležité je sa nezľaknúť a ísť si za vidinou svojho sna a toho, čo nám v živote dáva zmysel.

Eduard Herák (32)

„MÁM JEDNODUCHÉ SNY. RÁD BY SOM SI ZALOŽIL RODINU A MAL ZÁZEMIE. A EŠTE JEDEN – ABY MA ŽIVILU UMENIE.“

Edo vyrastal s babičkou a neraz sa musel starať o domácnosť. Keďže často nemohol chodiť von s kamarátmi, začal si doma kresliť a maľovať. Ako dieťa ho v umení nikto nepodporoval, prišlo to až neskôr. Edovi sa spolu s ďalšími umelcami podarilo vystavovať jeho obrazy nielen na Slovensku, ale aj v Poľsku. Jeho snom je, aby sa raz svojimi obrazmi mohol aj živiť a aby sa umenie dostalo aj vďaka nemu medzi ľudí. Rád by podporoval mladé umelecké talenty, ktoré podobne ako on, nemali veľa šťastia a podpory, aby sa z nich v živote stali úspešní umelci.

Vyrastal som so starou mamou

Volám sa Eduard a pochádzam z Nového Mesta nad Váhom. Spolu s dvoma sestrami ma vychovávala stará mama. Keďže som bol najstarší, musel som sa o všetko starať. Babka bola dobrá, ale nedokázala nám pomôcť so školou. Vyrastala v inej dobe, mala vychodenú len prvú triedu a vedela sa akurát podpísať. Vždy som si pri učení a domácich úlohách musel poradiť sám. Neskôr som sa učil aj s mladšími sestrami. Pamätám si, že som často nemohol chodiť s chlapcami vonku, lebo babka bola prísna.

Tým, že som býval často doma, som si začal kresliť. Spočiatku som si len tak čmáral pre seba. Potom som sa prihlásil do knižnice a začal som si čítať knihy o umení a maľovať. Keďže som mal v škole spolužiaka, ktorý tiež pekne kreslil, môj talent si učiteľka veľmi nevnímal. Maľoval som si pre seba bez toho, aby ma niekto podporoval. Postupne sa však v mojom živote objavili dôležití ľudia, ktorí ma posúvali ďalej. Jednou z nich bola aj Janette Mazíniová Motlová, ktorá bola v tej dobe jediná vzdelaná Rómka. Študovala na gymnáziu a ako mladý chlapec som sa s ňou vždy mohol rozprávať o veciach, ktorým nikto nerozumel. Aj vďaka nej som pôsobil v Osvetovom centre Rómov, ktoré založila práve Janette. Raz ma priviedla za jedným akademickým maliarom, ktorý mi dal pár rád.

Namiesto umenia učilište

V škole som mal vždy dobré známky, bavila ma najmä fyzika, prírodopis a chémia. So svojim prospechom som mohol ísť študovať aj na gymnázium, ale chcel som byť s kamarátmi a tak som si radšej vybral stredné odborné učilište - odbor opravár a mechanik cestných motorových vozidiel. Mám síce výučný list, ale neurobil som si maturitu a dnes to trochu ľutujem. V živote som nikdy nič nedostal zadarmo. Vždy som bol skôr taká čierna perla – unikát. Na základnej i na strednej škole som bol jediný Róm v triede. Neskôr som bol jediný Róm na vojne. Vždy sa to so mnou takto ťahalo. To, že som sám Róm medzi ostatnými, som cítil často, ale zvykol som si na to. Na strednej škole ma napríklad učiteľ nikdy nepustil k veciam ako mojich spolužiakov. Ostatní opravovali a rozoberali autá ale ja som sa k tomu nikdy nedostal. Keď som nastupoval do práce, niektorí kolegovia si ma premeriavali. V našej spoločnosti je časté, že si o nás Rómoch myslia, že sme menej pracovití. Čas však vždy všetko ukáže. Trvalo to tri – štyri roky, napokon ma kolegovia prijali medzi seba. Aj v obchode sa mi často stáva, že predavačky sľedia, či nekradnem. Beriem to však tak, že sú za to platené. Aj keď, trocha je to nepríjemné, že partiu Nerómov v obchode nikto nesleduje, ale akonáhle sa zjavím sám medzi regálmi, už na sebe cítim pohľady. Je to také typické. Nikto vás nepozná, nič o vás nevedia, ale vidia vašu farbu pleti a podľa nej sa riadia. Predsudky máme všetci a každý sa s nimi už v živote stretol. Preto je jedno, či je niekto Róm alebo nie.

Nemám problém byť v tichu sám so sebou, na druhej strane som aj veľmi temperamentný. Nikdy pre mňa nebolo dôležité, aby som bol slávny alebo aby sa o mne hovorilo. Som vždy vďačný za možnosti, ktoré sa mi dostávajú. Na jednom sústredení v Prešove sme napríklad spolu s rómskymi umelcami tvorili spoločný obraz, ktorý putoval galériami a napokon zakotvil vo Viedni. Témou boli rómske osady a vtedy som sa prvýkrát v jednej ocitol. Bol som aj na sústredení v Poľsku a moje výtvary skončili v Krakovskej galérii. Myslím, že tam visia dodnes. Pozvali si ma aj do televíznej diskusie, kde ma predstavili ako rómskeho umelca a potom - ako keby ušlo – prestal som maľovať na dva roky. Mal som jedno z ťažších období v súkromí i v práci. Všetko sa to zvrstlo akosi naraz.

Snívam o kaviarni s umením

V Novom Meste nad Váhom som rád. Je to také malé mesto, v ktorom síce nie je možnosť na kultúrne vyžitie sa, ale páči sa mi tam. Nemám v pláne odísť. Tým, že som vyrastal v centre, vždy som mal prehľad o dianí v meste a navyše je v okolí krásna príroda, ktorá ma inšpiruje. V živote som prišiel na to, že najdôležitejšie je počúvať seba. Mnohí ľudia radi radia a hovoria, ako sa veci nedajú. Ja však rád skúšam nové veci. Myslím si, že ľudia sa nevyznajú vo všetkom a my sami vieme najlepšie, čo je pre nás dobré. Keď som bol malý, sníval som, že namaľujem všakovaké obrazy. Akonáhle teraz jeden spravím, už chcem maľovať ďalší a ďalší. V detstve som pri sebe nemal žiadneho umelca, ktorý by ma učil. Teraz poznám veľa tvorivých ľudí, od ktorých sa môžem učiť a to sa mi v živote splnilo. Mám jednoduché sny. Rád by som si založil rodinu a mal zázemie. Najradšej by som bol, keby ma maľovanie živilo a zároveň by som chcel podporovať mladé výtvarné talenty. Snívam aj o kaviarni s priestorom, kam by chodili ľudia na kávu a medzi nimi by tvorili rôzni umelci. Aj takýmto spôsobom by som chcel umenie dostať medzi obyčajných ľudí, aby bolo umenie všade a nielen v galériách.

**„S CHUDOBOU SA STRETÁVAM KAŽDÝ DEŇ. PRITOM SÚ TO ŠIKOVNÍ A ZRUČNÍ
ĽUDIA, LEN IM CHÝBA VZDELANIE.“**

Denisa zažila situáciu, keď ju neprijímali ani spolužiačky v škole, ani ľudia v osade, z ktorej pochádza. Mala som problém ísť do školy a vracat' sa naspäť autobusom. V osade mi ľudia hovorili, že chodím do školy zbytočne a aj tak z toho nikdy nič nebudem mať. Boli chvíle, keď to chcela už už vzdať. Vždy sa však našli ľudia, ktorí Denisu posúvali ďalej. Vďaka mentorom v komunitnom centre sa tiež nevzdala a išla si za svojím snom. Denisa si ako prvá v osade urobila maturitu a dnes je vzorom pre ďalších mladých ľudí. Nedávno získala vodičský preukaz a mladým v osade vracia to, čo jej bolo dané – motivuje ich, aby sa v ťažkých chvíľach nevzdávali a mali šancu vymaniť sa zo začarovaného kruhu chudoby, ktorá im nedovoľuje sa rozvíjať a využívať naplno svoj potenciál.

Vyrastala som ako jedináčik, až..

Volám sa Denisa a hoci mám 13 súrodencov, vyrastala som sama u starých rodičov. Pochádzam z dediny Petrová pri Bardejove, v ktorej žije asi 600 Rómov. Ich život je rôzny - niektorí bývajú v bytovkách, iní zasa v chatrčiach bez prístupu k vode. Vyrastala som ako jedináčik a v živote sa mi od babky a dedka dostalo všetko, čo som potrebovala. Bývala som s nimi do svojich 15 rokov, no potom to začalo byť o niečo ťažšie. Starí rodičia mi umreli a ja som sa musela vrátiť späť k rodičom. Ťažko som si zvykala. Popri tom som začala študovať na strednej škole a naraz to bolo príliš veľa zmien.

Moji rodičia nemali peniaze. Vedela som, že moji súrodenci ich potrebujú tiež. Našťastie, dostala som štipendium, vďaka ktorému som mohla študovať. Prvé tri roky som sa učila za pekárku. Boli sme zmiešaná trieda a mala som v nej aj rómske spolužiačky. Potom som pokračovala v maturitnom štúdiu a tam sa to začalo. V triede som bola jediná Rómka a spolužiačky mi to dali poriadne pocítiť. Cítila som sa veľmi sama. V tom čase bolo pre mňa ťažké chodiť do školy, pretože som vedela, čo ma každý deň čaká. Nikto sa so mnou nechcel rozprávať a hoci som sa k niektorej zo spolužiačok prihovarila, žiadna ma nevnímala.

Odsunutá na okraj

Kedže v našej osade nie je veľa mladých študovaných ľudí, začala som mávať problémy aj tam. Bojovala som s predsudkami z jednej i z druhej strany. Zrazu som mala problém ísť do školy a naspäť sa vracieť autobusom. V osade mi ľudia hovorili, že chodím do školy zbytočne a aj tak z toho nikdy nič nebudem mať, lebo som Rómka. Trápilo ma, že mi ľudia nerozumejú namiesto toho, aby si brali odo mňa príklad, som pre nich vždy bola zlá „gadžovka“. Nevedela som, kam patríť.

Napriek všetkým týmto ťažkostiam sa mi podarilo neskôr nájsť si dobré kamarátky, úspešne si urobiť maturitu a napokon aj nadstavbové štúdium. Po škole som pol roka pracovala ako asistentka terénnej sociálnej pracovníčky v komunitnom centre v Sveržove. Vďaka dobrovoľníkom a organizácii Človek v tísi som dostala jedinečnú možnosť absolvovať školenia, ktoré nás motivovali a posúvali ďalej. Navyše sa môžem pochváliť vodičským preukazom, z ktorého sa veľmi teším. Momentálne nemám prácu, ale snažím sa byť trpezlivá. V osade máme skupinu Romano Julo, s ktorou chodíme spievať na rôzne oslavy. Marián Dudra z komunitného centra mi navrhol, aby som sa stala mentorkou pre deti a motivovala ich v ďalšom rozvoji. Sama som si prešla prekážkami a zažila krízové chvíle, kedy som sa chcela už už vzdať, pretože som si myslela, že ľudia v osade majú pravdu a všetko, o čo sa snažím, je úplne zbytočné. Avšak práve ľudia v našom komunitnom centre, ktorí ma kedysi mentorovali, ma posúvali ďalej. Ťažko by som to bez nich zvládla. Aj preto chcem svoje skúsenosti odovzdávať ďalej a motivovať mladých, ktorí by mohli mať podobné pochybnosti. Spolu s kamarátom, ktorý je rómsky aktivista, sa dobrovoľne venujeme našim deťom v osade.

Chcela by som cestovať

Mám ešte veľa snov. Jedným je aj cestovať po svete a onedlho ma čaká cesta do Krakova, kam idem pomáhať a starať sa o ľudí ako dobrovoľníčka v rámci jednej poľskej organizácie. Rada by som tiež pokračovala v štúdiu na vysokej škole a chcem sa naďalej venovať deťom. Teším sa, že niektorí rodičia už hovoria deťom, aby si zo mňa brali príklad. Vždy som chcela žiť inak a dlho mi nikto nerozumel. Teším sa, že sa to pomaly mení. Pochopila som, že nech sa deje čokoľvek, dôležité je nesediť doma a hľadať ľudí, ktorí vám pomôžu posúvať sa a rozvíjať ďalej. Poznám okolo seba veľa chudobných ľudí. S chudobou sa stretávam každý deň, pritom sú to šikovní a zruční ľudia, len im chýba vzdelanie. Chcem Rómom pomôcť ich situáciu zmeniť, vedieť im poradiť a hľadať s nimi riešenia, ako sa z toho začarovaného kruhu dostať von.

„ČASTO SOM SA MEDZI NERÓMAMI CÍTLA MENEJCENNÁ. POSTUPNE SA TO VŠAK ZAČALO MENIŤ AJ TÝM, ŽE SOM SA OTVORILA A ZAČALA SOM SI VERIŤ.“

Janka je pozitívny človek. Aj napriek tomu, že vyrastala v jednoduchých podmienkach v rómskej osade, si nesťažuje. „Nikdy som netúžila po materiálnych veciach,“ hovorí. Dôležitejšie pre ňu je, aká je a čo môže odovzdávať deťom, s ktorými dnes pracuje. Aj napriek tomu, že ju v škole so spolužiačkami bez udania dôvodu nepripustili k maturite, sa nevdala. Chytila sa ďalšej šance a vybrala sa inou cestou, ktorá jej otvorila ďalšie dvere. Napokon sa jej podarilo zmaturovať na inej škole, ktorá jej otvorila dvere k zaujímavej práci. Janka dnes uvažuje nad štúdiom na vysokej škole, aby sa viac mohla profilovať. „Neviem si predstaviť, že ostanem celý život v rómskej osade. Znamenalo by to pre mňa, že sa môj život už nebude rozvíjať ďalej,“ dodáva.

Život v osade je ťažký

Volám sa Jana a bývam v rómskej osade v Krížovej Vsi pri Kežmarku, v ktorej žije asi 1700 Rómov. V osade som vyrastala od malička. Život v nej je veľmi jednoduchý, mnohokrát ťažký, ale aj šťastný. Bývam s rodičmi, babkou, s mojimi piatimi súrodencami a s dedkovou sestrou v trojizbovom byte v bytovke. Na rozdiel od detí, ktoré dnes vyrastajú v osade, som mala pekné detstvo. Tým, že pracujem s deťmi, vidím, že ich rodičia sa o nich nestarajú tak, ako sa starali o nás. Naši ma zahŕňali láskou. Ako malá som nesmela ísť len tak po osade sama. Dnes vidím aj malé dvojročné deti, ako idú samé do obchodu a často ani nevedia, čo je to objatie. Moje detstvo bolo skutočne radostné. V osade som väčšinu času strávila s chlapcami. Mala som veľmi rada futbal a hoci ma do partie spočiatku nechceli, lebo som bola najmenšia, veľmi rýchlo som medzi nich zapadla.

Keď vás nechcú

Nikdy som netúžila po materiálnych veciach. Skôr ma nadchýnali filmy, v ktorých som videla pekné dievčatá, ktoré mali prácu. Snívala som po tom istom – urobiť si školu, nájsť si dobrú prácu a osamostatniť sa od rodičov.

Ešte počas základnej školy som sa rozhodla ísť na strednú školu do Kežmarku, kde bola jedna rómska trieda. Boli sme v nej samé dievčatá. V poslednom maturitnom ročníku nás spojili s nerómskou triedou. Tesne pred maturitou v máji sme sa však dozvedeli, že nás nepripustia k maturite. Len tak nám to odkázali, nikto nám to neprišiel vysvetliť osobne. Ostala som veľmi sklamaná a smutná, pretože moje kamarátky už dávno zmaturovali a ja som zrazu mala pocit, že štyri roky som chodila do školy zbytočne. Stále som si dávala otázku, prečo sa to stalo práve mne. Kde sa stala chyba? Bála som sa, že sa mi ľudia v osade budú smiať a že mi povedia: „Tak vidíš, išla si na strednú, vychodila si ju a aj tak z teba nič nie je.“ Bolo mi z toho pár dní poriadne do plaču. Povedala som si ale, že mi to za to nestojí. Začala som hľadať iné cesty.

Usmialo sa na mňa šťastie

Jedného dňa som spoznala riaditeľku Súkromnej strednej odbornej školy v Kežmarku, ktorú navštevujú predovšetkým študenti zo sociálne znevýhodneného prostredia a z rómskej komunity. Aneta Jurgovianová mi ponúkla, aby som si v škole urobila maturitu a nadstavbu. Nevedela som si predstaviť, že ďalšie dva roky budem opäť študovať. Zdalo sa mi to strašne dlho. Dnes si uvedomujem, ako veľmi mi pomohla. Nedávno mi povedala aj dôvod, prečo som nemohla s dievčatami zmaturovať. Vraj my Rómky sme boli slabšie v učení a škola si nechcela urobiť hanbu pred komisiou.

Kedysi som sa veľmi hanbila. Ani nie preto, že som Rómka, ale že som z osady a život v osade naozaj nie je pekný. Bála som sa ukazovať medzi Nerómami, pretože sa občas stalo, že mi niekto povedal „ty špinavá Cigánka.“ Aj v škole, v ktorej nám nedali zmaturovať som cítila, že sa k nám učitelia na hodinách správajú inak – bez záujmu. Viete, Nerómovia sa často slušne vyjadrujú, obliekajú, kým my sme viac temperamentní a srdeční. Vždy som sa čudovala, prečo sú „bieli“ uzavretí, chladní a niekedy sa ani poriadne nezasmejú. Pochopila som však, že všetci sme takí istí a predovšetkým ľudia. Dnes som na seba pyšná, že som sa rozhodla ísť ďalej, pretože niektoré dievčatá to vzdali. Hoci to trvalo trochu dlhšie, zmaturovala som.

Robím, čo ma baví

Už popri škole som začala pomáhať aj ako dobrovoľníčka v centre voľného času, kde som sa venovala deťom. Správca centra si ma jedného dňa zavolať a navrhol mi, či by som tam chcela pracovať. V živote by mi nenapadlo, že dostanem príležitosť pracovať v takom mladom veku. Nemala som ešte ani len 18 rokov. Rok som sa venovala deťom a nesmierne ma to posunulo. Príliš som si predtým neverila, že môžem niečo dokázať. Vždy som si myslela, že ostanem len v rómskej osade a nič iné ma nečaká. Zmierila som sa s tým a zrazu som dostala úžasné príležitosti. Riaditeľka školy mi neskôr navrhla, či by som sa nechcela venovať jednému žiakovi. Momentálne pomáham v škole ako asistentka a venujem sa mentálne postihnutému chlapčekomu, ktorý nevie písať a čítať.

Dnes nielen pracujem na škole, ale aj dobrovoľne pomáham a venujem sa deťom v centre voľného času. Práca s deťmi ma veľmi baví, pretože sú úprimné a často sa smejú. Najnovšie rozmýšľam o štúdiu na vysokej škole. Zistila som, že aj keď som mala ťažšie obdobie, ktoré ma mohlo odradiť, bolo dôležité, aby som sa prekonala. Často som sa medzi Nerómami cítila menejcenná. Postupne sa to však začalo meniť aj tým, že som sa otvorila a začala si veriť. Po tom, čo som si aj napriek počiatočným prekážkam urobila maturitu, už viem, že sa v živote dá dokázať veľa. Hlavne sa nepodceňovať a nevzdávať sa. Úprimne, neviem si celkom predstaviť, že ostanem celý život v rómskej osade. Znamenalo by to pre mňa, že sa už nikam nepohnem a že môj život sa nebude ďalej rozvíjať. Na budúci rok sa budem vydávať a trochu sa toho bojím. Neviem, či som na to pripravená. Neviem, aká bude moja budúcnosť a aké bude manželstvo. Aké to bude, až odídem od rodičov...

„V RÓMSKYCH OSADÁCH NA SLOVENSKU ŽIJE VEĽA SKRYTÝCH TALENTOV. RODINY VŠAK ČASTO NEMAJÚ PENIAZE NA TO, ABY SVOJE DETI ROZVÍJALI.“

Koloman nemal radostné detstvo ako väčšina detí. Ako mladý chlapec sa snažil starať o rodinu a získavať peniaze, aby mala z čoho žiť. Detstvo mu skrížila aj choroba, kedy nemohol chodiť. Lekári mu nedávali veľké šance, túžba vyliečiť sa však bola silnejšia. Koloman dnes dobrovoľne pomáha pri rekonštrukcii školy a venuje sa mladým v osade. „V našom okolí je asi sedem osád. Nie všetky rodiny si môžu dovoliť posielat' svoje deti do školy. Chcem im ukázať, že aj oni majú šancu sa uchytiť a rozvíjať, v čom sú dobrí,“ hovorí. V rómskych osadách podľa neho žije veľa skrytých talentov. Rodiny často nemajú peniaze na to, aby svoje deti rozvíjali. Verím však, že raz sa to zmení a ľudia aj mimo osád ich objavujú.

Odmalička som zháňal peniaze

Volám sa Koloman a odmalička žijem v rómskej osade v Krížovej Vsi. Mal som trocha iné detstvo ako ostatné deti. Dospel som oveľa skôr, pretože ma postihla nepríjemná choroba a odmalička som sa musel starať o svoju rodinu.

Od rodičov sa nám dostávalo veľa porozumenia. Pamätám si však časy, keď otec nemal prácu a ja som musel často zháňať peniaze. Neraz som chodil po osade a požičiaval som ich od ľudí alebo som sa pýtal, či nepotrebujú nejakú pomoc. Ako dvanásťročný som preto začal gazdovať. Pri našej bytovke bola dreváreň, v ktorej som choval husy, sliepky, kačky, svine i zajace, aby sme nemuseli kupovať drahé mäso. Jedného dňa som však dostal silnú reumu. Stalo sa to z jedného dňa na druhý, keď som sa ráno zobudil a moje nohy boli opuchnuté. Nebol som schopný vstať z postele. Všetko ma bolelo, kričal som a plakal. Nevedel som, čo sa so mnou deje.

Nemohol som robiť to, čo iné deti

Lekári mi nedávali veľkú šancu. Zistili, že ide o chorobu, ktorú som kedysi prekonal a následky sa mi opäť vrátili. Vraj sa s tým nedá nič robiť. Chceli si ma nechať v nemocnici, ale ja som sa chcel liečiť doma. Mal som strach, že

to bude ešte horšie a ja som veril, že budem chodiť opäť. Najhoršie to bolo, keď chlapci vonku hrali futbal a ja som nemohol. Nedomákal som sa postaviť na nohy a dlho stáť. Keď som nedokázal stúpiť na päty, učil som sa chodiť na prstoch na nohách. Túžba chodiť bola silnejšia. Pamätám si, ako som veľmi túžil ísť na púť na Mariánsku horu do Levoče. Chodí sa tam pešo, lenže moje nohy ma stále neposlúchali. Napriek tomu som sa odhodlal, že na púť pôjdem. Kráčal som a kráčal. Keď som nevládal, začal som sa modliť. Od únavy som mal už vykrivené nohy, ale stále som veril, že to zvládnem. Na druhé ráno, keď som vstal a išiel z kopca, ženy z osady na mňa začali volať: „Koloman, veď ty chodíš.“ Pamätám si, ako som od radosti kričal na plné ústa, že som uzdravený. Potom som vysadil lieky a už niekoľko rokov som v poriadku.

Mal som ťažké roky

Mával som obdobia, kedy mi bolo ťažko. Musel som bojovať sám so sebou a neustále som sa pýtal, prečo ma Boh tak trestá? Prečo musím práve ja zažívať také problémy a prečo nemôžem byť ako ostatné bezstarostné deti? Prekonať to a prijať to bolo pre mňa azda to najťažšie. Život v rómskej osade je veľmi ťažký. Stáva sa, že mladší sa starajú o rodičov alebo o súrodencov. Nestihol som si užiť svoje detstvo, ako by som ho preskočil a priamo vhuľol do sveta dospelých.

Dodnes žijem v osade s rodičmi a so súrodencami. Podarilo sa mi skončiť strednú školu, urobiť si maturitu a dostal som možnosť pracovať. Okrem toho, že dobrovoľne pomáham pri rekonštrukcii školy, som majster odborného výcviku a venujem sa mladým Rómom. V našom okolí je asi sedem osád. Nie všetky rodiny si môžu dovoliť posielat svoje deti do školy. V jednotlivých osadách máme odlúčené pracoviská, kam chodíme mladých vyučovať. Časom by som si rád doplnil štúdium, pretože mojím snom je učiť rómske deti a ísť im vlastným príkladom. Chcem im ukázať, že aj my Rómovia máme šancu sa uchytiť a rozvíjať v sebe to, v čom sme dobrí. V rómskych osadách na Slovensku žije veľa skrytých talentov, rodiny však často nemajú peniaze na to, aby svoje deti rozvíjali. Verím však, že raz sa to zmení a ľudia aj mimo osád ich objavia.

Chcem ostať v osade a meniť ju

O rok plánujem postaviť dom. Kedysi som si nevedel predstaviť, že by som mal svoju vlastnú rodinu a dokázal sa o ňu postarať. S priateľkou sme si v osade kúpili pozemok a chceme v nej viesť normálny a dôstojný život. Viem, že si ho zaslúžime, lebo sa o to celý čas snažíme bez toho, aby nám rodičia pomáhali. Chcem ukázať aj ďalším mladým ľuďom, že sa to dá. Niekedy sa treba zmieriť aj s tým, že nie všetci v osade vám doprajú. Je to ťažké, pretože keď si Róm nájde prácu a iní nerobia, často sa dostaví závisť a ohováranie. Navyše, keď človek dobre zarába a dokáže si ešte aj usporiť, neraz sa mu smejú: „Pozri sa len, aký si bol chudák a čo je z teba dnes!“ Občas sa to znáša ťažko. No ja som skôr samotár. S nikým sa príliš nedelím o svoje pocity a bolesti. Vždy si radšej spytujem svoje svedomie.

Občas ma prepadne strach a pochybnosti. Vôbec si neviem predstaviť, že by som opustil svoju osadu a odišiel od svojich rodičov. Cítim, že moje miesto je tu. Tu chcem žiť a pracovať. Sú tu ľudia, ktorých mám rád a vážim si príležitosti, ktoré ku mne prichádzajú. Verím, že ma tu čaká dobrá budúcnosť. Mnohí mladí Rómovia dnes už rozmýšľajú inak ako staršia generácia. Verím, že za svojím cieľom si môžeme ísť aj tu a chcem ukázať druhým, že to dokážem – dokončiť si nadvetbové štúdium, postaviť dom, venovať sa deťom v osade a mať svoju vlastnú rodinu.

Nikoleta Mitrášová (19)

„TÚŽIM PO TOM, ABY SA AJ RÓM CÍTIL V MAJORITNEJ SPOLOČNOSTI AKO PLNOHODNOTNÝ ČLOVEK.“

Nikoleta (19) odmalička rada spievala. Dnes študuje na konzervatóriu operný spev. Ísť na konzervatórium bol jej sen. To, že sa jej to podarilo, vníma ako úspech. Začiatky neboli ľahké, občas jej okolie dá pocítiť, že je Rómka. Nikola však dostala príležitosť byť v programe Mladí rómski lídri vďaka organizácii Divé maky. Verí, že aj vďaka nemu bude môcť zmeniť situáciu a vzťahy medzi Rómami a Nerómami na Slovensku. „Chcela by som, aby sa aj u nás Róm mohol cítiť ako plnohodnotný človek. Chcem mladých motivovať k tomu, že je dôležité vydržať a aj keď prídu nejaké prekážky v živote, na konci tunela je vždy svetlo v podobe mnohých riešení,“ hovorí Nikoleta.

Trocha „čudné“ detstvo

Volám sa Nikola a študujem operný spev v Košiciach. Odmalička som sa túžila stať muzikálovou herečkou, pretože ma baví spev. Nevieam, ako by som opisala svoje detstvo. Je to trocha zložitá. Pochádzam z dedinky Bystré, v ktorej žijeme pekne začlenení aj s Nerómami. Môj otec je nesmierne dobrý človek a v živote ma neudrel. Keď si však vypije, je z neho niekto úplne iný. So súrodencami sme odmalička dennodenne boli svedkami toho, ako sa rodičia hádajú. Vždy som sa za to hnevávala na Boha, prečo si vybral moju rodinu a ako niečo takéto môže dopustiť. Nestratila som však vieru a Boh mi ukázal, že všetko je možné. Po dlhšom čase môj otec zrazu prestal hrať automaty a vypije si už len príležitostne. Nie je to už také, ako kedysi. Na rodičov si však nemôžem sťažovať. Vždy nám dali všetko, čo potrebujeme a učili nás, aby sme sa vždy mali radi takí, akí sme. Za to som im nesmierne vďačná.

Po základnej škole som odišla do Košíc, kde študujem operný spev. Na internát som sa veľmi tešila, začiatky však veľmi ťažké. Snívala som o tom, že stretnem veľa kamarátov, budeme sa spolu chodiť zabávať a spoločne sa navzájom podržíme. Akonáhle som sa prvý deň objavila v škole, z chodby počujem zlomyseľný smiech a nadávky do Cigánov. So slzami v očiach som si hovorila: „Dobre, toto musím prekonať, veď som na to zvyknutá.“ Ten bolestivý pocit sa však nedá opísať. Každé ráno, na obed i večer som chodila s

neutíchajúcim strachom do jedálne, až kým som nestretla jednu dievčinu, s ktorou sme sa skamarátili. Bola som nesmierne šťastná. Radosť mi ale nevydržala dlho, pretože som zistila, že moja kamarátka berie drogy. Zachádzalo to až tak ďaleko, že som sa jej začala báť a po celé noci som nespala. Kamarátstvo s ňou mi spôsobovalo veľa problémov v škole, na internáte, v osobnom živote a raz som mala dočinenia aj s políciou. Začala som uvažovať nad tým, že nechám školu a pôjdem študovať niekam bližšie, aby som mohla dochádzať z domu. Lenže pri modlitbách som stále počúvala: „Bud' vytrvalá.“ To ma posúvalo vpred. Keď mi bolo najhoršie, moji kamaráti sa mi obrátili chrbtom a veľmi ťažko som to všetko znášala. Dnes som rada, že som to nevzdala a že som dokázala aj napriek prekážkam zostať na škole a byť silná. Veľmi mi pomohla viera v seba, ale aj viera v Boha. Samozrejme, aj moja rodina a priateľ.

Milujem spev

Študovať na konzervatóriu bol dlhodobý môj sen. Nikdy som sa nevenovala opernému spevu, ani som ho nepočúvala, ale odmalička som spievala v zboroch. Považujem za úspech, že som to dokázala a že som to všetko ustála. Navyše, každá spevácka súťaž ma posúva dopredu. Počas štúdia však zisťujem, že by som si rada urobila vysokú školu. Veľmi ma láka psychológia. Cez organizáciu Divé maky som sa tiež dostala do programu Mladí rómski lídri, čo považujem za veľkú príležitosť. Verím, že aj vďaka nej budem môcť prispieť k tomu, aby sa zmenila situácia a vzťahy medzi Rómami a Nerómami na Slovensku. Túžim po tom, aby sa aj Róm mohol v majoritnej spoločnosti cítiť ako plnohodnotný človek. Úprimne sa bojím, že sa opäť v mojom živote objavia ľudia, ktorí mi budú chcieť ublížiť alebo budú chcieť rozhodovať o mojom živote.

Keď si samú seba predstavím o niekoľko rokov, tak sa mi zjaví takýto obraz. Bývam niekde v zahraničí, možno na Kube. A môj manžel je muzikant a Kubánek. Mám veľkú šťastnú rodinu a svojim deťom dávam všetko to, čo nám dávala naša mamka. Som herečka, mám peknú kariéru a všetci sú na mňa pyšní.

„NETREBA SA NA ŽIVOT POZERAŤ LEN Z TEJ ZLEJ STRÁNKY, ALE VIDIEŤ NAJMÄ TO DOBRÉ, ČO PRINÁŠA.“

Roland je talent, ktorý sa rád púšťa do nových vecí a výziev. Okrem toho, že rád maľuje, si s kamarátmi založil skupinu a venuje sa rapu. Vo svojich skladbách reflektuje témy ako rasizmus, drogy a život taký, aký je. „V živote sa nebojím ničoho. Dôležité pre mňa je, aby ľudia, ktorých mám rád, boli zdraví,“ hovorí. Jeho snom je preraziť v hudbe a venovať sa neskôr reštaurovaniu. Nezaoberá sa poznámkami druhých, keď mu niekto povie, že je Cigán. „Idem si svoje a čo ma dokáže najviac motivovať je úspech druhých,“ dodáva. Roland už čoskoro bude nahrávať prvý album a je presvedčený, že zo života si treba brať len to najlepšie, čo nám ponúka.

Som chlapec z dediny a rapujem

Volám sa Roland a pochádzam z Katarínskej Huty. Je to malá tichá zmiešaná dedinka, v ktorej si všetci vychádzame dobre. Bývam s rodičmi v panelákovom byte a nikdy sa mi nestalo, že by mali ľudia v dedine niečo proti Rómom. Už ako dieťa som si veľmi rád kreslil a keďže moja mama videla, že mám talent, prihlásila ma na umeleckú školu do Poltára. V súčasnosti študujem na Strednej umeleckej škole propagačné výtvarníctvo v Hodruši – Hámroch a potom by som chcel pokračovať v Bratislave a stať sa reštaurátorom.

Okrem toho, že rád kreslím, hrávam futbal za dedinu, venujem sa modelingu a už tretí rok rapujem v našej kapele HD Error. V živote som mal šťastie, že som vždy mohol robiť to, čo ma baví. Rád skúšam nové veci a tak vznikla aj naša skupina, ktorú sme si založili s tromi ďalšími kamarátmi. Vždy sme radi počúvali skladby známych rapperov. Chceli sme si to vyskúšať aj my a odvtedy už tri roky rapujeme.

Nenechám sa odradiť

Na začiatku nás mnohí podceňovali. Je to zvláštne, ale práve pri hudbe sme sa stretli aj s rasizmom. Mnohokrát sa stalo, že nám hovorili, že sme Cigáni a že rapovaním veľa nedosiahneme. Občas mali niektorí ľudia počas koncertov hlúpe poznámky, ale my sme to tak nikdy nebrali. Veľa vecí sa zmenilo, keď sme nahrali našu prvú skladbu, ktorú dokonca zahráli aj v rádiu. Ideme si za svojím a darí sa nám. Veľa koncertujeme, chodíme po festivaloch a čoskoro nás čaká nahrávanie nášho prvého albumu. V kapele si píšeme texty sami za seba. Týkajú sa rôznych tém - rapujeme o láske, reflektujeme súčasnú dobu a život taký, aký je.

Nikdy som s ľuďmi nemal veľké problémy. Keď som prišiel na strednú školu na internát, stretol som sa s predsudkami. Na škole som jediný Róm a niektorí spolužiaci mali reči, že som Cigán a čo tam robím. Po čase ich to však prešlo. Dnes ma už mnohí z diaľky zdravia. Mal som šťastie aj v tom, že som natrafil na dvoch skvelých kamarátov z Lučenca a zo Žiliny, s ktorými sme boli spolu na izbe. Na školu a na internát som si veľmi rýchlo zvykol a neriešil som, že by som odišiel zo školy len preto, že mi niekto hovorí: „Cigán“. V živote si idem stále svoje a nebojím sa ničoho. Pre mňa je najdôležitejšie, aby bola moja rodina a blízki, ktorých mám rád, zdraví.

Motivuje ma, keď je niekto lepší ako ja

Veľmi ma motivuje, keď vidím, že je niekto lepší ako ja. Mám v sebe súťaživosť a úspech druhých ma ženie vpred. Napriek tomu sa neponáhľam, pretože chcem veci robiť najlepšie ako viem. Na kvalite mi veľmi záleží. Myslím si však, že v hudbe sa dá preraziť viac ako vo výtvarníctve a verím, že raz budem úspešný a slávny. Za najväčší úspech, ktorý sa mi podarilo dosiahnuť je, že našu skladbu púšťali v rádiu v Bratislave. Aj to nás motivuje ísť ďalej a začali sme sa venovať aj drsnejším témam, ako sú drogy a rasizmus. Verím tomu, že každý človek má v živote svoje ciele. Aj preto je dôležité sa nevzdať a ísť si za svojím snom. Netreba sa na život pozeráť len z tej zlej stránky, ale vidieť aj to dobré, čo prináša.

Vyrobila od emócií k poznaniu, n.o. - EDUMA
pre Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Slovenskej republiky.

Všetky príbehy boli autorizované.
Zdroje fotografií Mária Potočátová Rybaričová
a archív respondentov.

Október 2016

© Eduma

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ISBN 978-80-972422-0-6

